

Важливим є і те, що позиція усиновителя, яка виражена в заяві (чи її відсутність) про проведення закритого судового розгляду вносить визначеність стосовно того, збирається він зберігати даний факт у таємниці чи ні [7, с. 235]. Крім того, необхідно пам'ятати, що в усиновителів є як право на збереження таємниці усиновлення, так і конституційне право на розгляд їх справ у відкритому судовому засіданні. І логічно припустити, що вибір того, яким із даних взаємовиключних повноважень скористатись, має прийняти сам заявник (заявники).

Викладене приводить до висновку про те, що ст. 6 ЦПК, яка передбачає, що розгляд справ (і в разі розгляду справ про усиновлення) проводиться в закритому судовому засіданні залежно від наявності клопотання сторін, сформульована цілком слушно і не потребує відповідних змін. Як зазначено в аналізі судової практики у справах про усиновлення, що надійшли для аналізу судової практики, у клопотаннях стосовно закритого судового розгляду заявники зазначали про необхідність забезпечення таємниці усиновлення. Обґрунтованою є практика тих судів, які при проведенні підготовки справи до розгляду за наявності клопотання про закриті судові засідання постановляють мотивовану ухвалу про розгляд справи в закритому судовому засіданні (ч. 7 ст. 6 ЦПК) [5, с. 18].

Список бібліографічних посилань:

1. Никеров Т. И. Административно-процессуальное право США. *Государство и право*. 1997. № 12. С. 96–103.
2. Носырева Е. И. Значение и конституционно-нормативное содержание принципа гласности в гражданском и арбитражном судопроизводстве // *Юридические записки*. Вып. 19: Современные принципы гражданского права, гражданского процессуального и арбитражного права/под ред. Е. И. Носыревой, Т. Н. Сафроновой. Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2005. С. 128–129.
3. Приходько И. А. Доступность правосудия в арбитражном и гражданском процессе: основные проблемы. СПб.: Изд-во юрид. ф-та С.-Петербур. гос. ун-та, 2005. С. 158.
4. Решетников Ф. М. Правовые системы стран мира: справочник. М.: Юрид. лит., 1993. 256 с.
5. Судова практика у справах про усиновлення. *Вісник Верховного Суду України*. 2012. № 9. С. 15–23.
6. Удальцова И. В. Проблема судебного признания гражданина ограниченно дееспособным или недееспособным. Харьков: Нац. юрид. акад. Украины, 1999. С. 12.
7. Шеменова О. Н. Пределы ограничения действия принципа гласности гражданского судопроизводства при рассмотрении дел об усыновлении (удочерении) детей // Семейные правоотношения: вопросы теории и практики: материалы Междунар. конф. (Воронеж, 8 дек. 2006 г.)/под ред. О. И. Величковой, О. Н. Шеменовой. Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2007. 333 с.

Одержано 13.04.2017

УДК 347.412

Наталія Володимирівна Федорченко,

завідувач кафедри цивільного права та правового забезпечення туризму
Київського університету туризму, економіки і права,
доктор юридичних наук, доцент

**ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ
ПРАВОВИХ ПОСЛУГ**

Останнім часом серед науковців-правників дискутується питання про правову природу договорів, які на практиці іменуються договорами про надання правових послуг. Прикладом

може слугувати висловлена в юридичній літературі пропозиція розмежовувати договори про надання правових послуг і договори на правове обслуговування. На думку Н. В. Козлової, за договором про надання правових послуг правова допомога надається шляхом надання послуг саме фактичного, а не юридичного характеру, оскільки сам по собі договір не породжує у виконавця зобов'язань щодо вчинення для замовника будь-яких правочинів чи інших юридично значимих дій. Натомість договір на правове обслуговування дослідниця кваліфікує як змішаний договір, у змісті якого зазвичай є елементи договору з надання послуг і доручення, коли, разом з фактичними консультаційними послугами, виконавець за дорученням замовника вчиняє правочини та інші юридично значимі дії [3, с. 40–50].

Вважаємо, що з цією точкою зору однозначно погодитися неможливо. Дійсно, головна мета надання правових послуг – сприяння реалізації, охороні й захисту прав та інтересів особи. Разом із тим, віднесення до дій фактичного характеру консультацій і довідок з правових питань як в усній, так і в письмовій формі, а до юридичних дій – представництво прав та інтересів замовника є помилкою, оскільки результатом як консультаційних послуг, так і представницьких послуг може бути виникнення, зміна чи припинення правових відносин. Водночас результатом надання представницьких послуг можуть бути не правові наслідки, а тільки фактичні дії, зокрема отримання інформації від акціонерного товариства, передача речі, отримання заробітної плати тощо [6, с. 184–184].

Досліджуючи нормативне регулювання діяльності з надання правових послуг, О. М. Щуковська під юридичним обслуговуванням розуміє трудові правовідносини юрисконсульта з підприємством [7]. Більше того, дослідниця розглядає договори з надання послуг, доручення, агентування і довірчого управління майном в якості видів договорів з надання правових послуг [8, с. 7].

Слід зазначити, що в юридичній літературі трапляються висловлювання з приводу змішаного характеру договору про надання правових послуг у тих випадках, коли до договору включаються умови про надання виконавцем замовнику матеріальних результатів його дій або діяльності (письмові консультації та роз'яснення, проекти договорів, заяв, скарг та інших документів правового характеру). Такий договір, на думку окремих вчених, містить елементи підряду та договору про надання послуг [2, с. 22–23].

Наведене обумовило законодавчу потребу у закріпленні в ч. 2 ст. 626 ЦК України класифікації цивільно-правових договорів на прості (унітарні) та складні (змішані). У цьому випадку до відносин сторін у змішаному договорі застосовуються у відповідних частинах положення актів цивільного законодавства про договори, елементи яких містяться у змішаному договорі, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті змішаного договору.

На думку В. А. Ойгензіхта, характерна особливість змішаних договорів полягає в тому, що в них все інтегрується в один комплексний об'єкт; у таких договорах виключається застосування норм, які належать не до даного інтегрованого договору [5, с. 6–7]. Виходячи з цього, до суттєвих ознак, що характеризують змішані договори, Р. А. Лівовець відносить поєднання елементів різних договорів і виникнення на цій основі двох і більше зобов'язань, до кожного з яких застосовуються правила про відповідний вид зобов'язань [4, с. 62]. Прикладом змішаного договору є агентський договір стосовно вчинення двох видів юридичних дій – придбання агентом в інтересах довірителя пакету акцій від власного імені, а також управління цими цінними паперами від імені довірителя. Тобто у наведеному прикладі прослідковується поєднання комісійних відносин та відносин представництва.

На нашу думку, наведені висловлювання вчених із приводу змішаного характеру договору про надання правових послуг є суперечливими, оскільки сучасне законодавство, яке регламентує надання послуг, уніфіковане для всіх суб'єктів цивільних правовідносин,

тому вказаний поділ цивільно-правових договорів про надання правових послуг є недоцільним. Також безпідставним є визначення трудових правовідносин юрисконсульта з підприємством як відносин правового обслуговування. Зазначені правовідносини, як слушно зазначає В. М. Богославець, регулюються трудовим законодавством і, як правило, оформляються трудовим договором. Оскільки трудове право не використовує термін «обслуговування», то його використання не сприяє правильному розумінню змісту таких правовідносин [1, с. 44].

Не менш дискусійним на сьогодні залишається питання розмежування понять «правова допомога» та «правова послуга». Не вдаючись у дискусію щодо пошуку критеріїв розмежування цих понять, вважаємо, що договір про надання правової допомоги як правочин є різновидом цивільно-правових договорів про надання правових послуг. Проте вказаний договір наділений і певними особливостями, такими як підвищена соціальна спрямованість та спеціальний суб'єкт. Тому правовідносини щодо надання правової допомоги, що виникають за призначенням, є публічними правовідносинами. Зважаючи на це, видається доцільним підтримати пропозицію щодо заміни законодавцем інституту призначення захисника договірними правовідносинами, що сприятиме ефективнішій реалізації конституційного права на правову допомогу громадян, а також дотриманню прав самих адвокатів.

Зважаючи на наведене, доцільно зазначити, що договір про надання правових послуг не сформувався як самостійний договірний тип. У зв'язку з цим питання про його правову природу не може бути однозначно вирішено. Тому відносини з надання правових послуг можуть бути опосередковані різними за своєю правовою природою цивільно-правовими зобов'язаннями (з надання послуг, доручення, агентування, довірчого управління майном тощо).

Отже, на підставі вищевикладеного, можна зробити висновок, що договірне правовідношення щодо надання правових послуг, будучи цивільно-правовим, володіє рядом особливих рис, що виділяють його з-поміж інших подібних зобов'язань. Такими рисами є: специфічний об'єкт, суб'єктний склад і предмет правовідносин щодо надання правових послуг. Крім того, правовідносини щодо надання правових послуг, будучи схожими з трудовими договорами, підрядом, творчими правовідносинами тощо, відповідають загальним правилам про послуги, тому немає підстав вважати їх змішаними зобов'язаннями.

Список бібліографічних посилань:

1. Богославець В. М. Договори про надання правових послуг: монографія. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2009. 176 с.
2. Гражданское право: в 2 т.: учебник/отв. ред. Е. А. Суханов. 2-е изд., перераб. и доп. М.: БЕК, 2000. Т. 2, полуг. 2. 544 с.
3. Козлова Н. В. Договор возмездного оказания правовых услуг. *Законодательство*. 2002. № 3–4. С. 40–50.
4. Лідовець Р. А. Змішані договори в цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Острог, 2004. 203 с.
5. Ойгензихт В. А. Нетипичные договорные отношения в гражданском праве: учеб. пособие. Душанбе: Изд-во Тадж. ун-та, 1984. 128 с.
6. Федорченко Н. В. Зобов'язання з надання правових послуг. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 1. С. 184–188.
7. Шуковская О. М. Правовое регулирование деятельности по оказанию правовых услуг: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. СПб., 2001. 213 с.
8. Шуковская О. М. Правовое регулирование деятельности по оказанию правовых услуг: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. СПб., 2001. 19 с.

Одержано 14.04.2017